

2005 02 10
Dnr 02828-2002

Kicki Scheller
Särskilt sakkunnig Jämställdhet
Teamet för hållbar utveckling

Promemoria

Regionala Resurscentra för kvinnor – En tioårig fråga, kräver kanske ett nytt svar?

Bakgrund

Regionala Resurscentra, RRC, för kvinnor uppstod i början av 90-talet, som en *särskild åtgärd* inom regionalpolitiken riktad för kvinnor. Målet var kortfattat att kvinnorna skulle bli mer delaktiga och få ta del av satsningarna inom regional utveckling. Fokus låg starkt på kvinnor och kvinnors företagande utifrån ett starkt underifrånperspektiv. I dag är syftet att RRC ska skall bidra till att utveckla ett jämställdhetsperspektiv inom de regionala tillväxtprogrammen med insatser på strukturell nivå. Samtidigt som lokala RC och RRC kom att utvecklas i mitten på -90 talet tillsattes vid Länsstyrelserna jämställdhetsexperter med ett bredare jämställdhetsuppdrag att verka för de nationella målen med jämställdhetspolitiken utifrån strategin jämställdhetsintegrering.

Regionalt Resurscentrum Gotland, RRC

Länsstyrelsen Gotland har bedrivit ett RRC, det enda i länet, sedan i mitten av 90- talet i form av ett nätverk där viktiga aktörer för regional samhällsutveckling har ingått. En samordnande projektledare har varit anställd av Länsstyrelsen på 50 %. Från början hade nätverket namnet Damkraft men sedan drygt två år tillbaka heter nätverket RRC Gotland. De som ingått i nätverket har träffats nio gånger under 2004 och bestått av representanter från följande organisationer:

- ALMI företagspartner
- Genderinstitut Gotland- ideell förening
- Gotlands kommun, representant från regionala utvecklingsenheten
- Hushållningssällskapet
- Kooperativ utveckling
- Livstek, centrum för praktisk livmedelsteknik
- Länsstyrelsen - i form av representant från Enheten Arbetsmarknad/Näringsliv
- ESF - Växtkraft Mål 3

Andra nätverksdeltagare som under åren ingått har t ex varit representanter från Arbetsförmedlingen och Högskolan.

Den huvudsakliga delen av verksamhet har varit att samordna den breda projektverksamhet som har bedrivits under åren, de flesta med ett tydligt maktperspektiv. Dessutom har en stor mängd kompetenshöjande insatser genomförts för nätverket själva, men också för aktörer i länet.

De stora projekt som bedrivits from 2000- 2004 med stöd från NUTEK har varit "Kvinnor på Norr", "Växthuset", "Från fluster till kluster", "Nätverket Fiskarkvinnor", samt "SUPERMARIT". Andra mindre projekt har bl.a. varit "Innovativ utveckling", "Information och inspiration till kvinnliga entreprenörer" och "Skuggningsprojektet". De flesta stora

projekt som har bedrivits under åren, 2000-2003 har ägts av Länsstyrelsen. Tillsammans har dessa långvariga projekt beviljats medel från NUTEK på ca 1,2 miljoner/år. Därtill ska läggas medfinansiering på lika mycket, bl.a. från Strukturfonden Mål 2 Öarna och Miljö och Landsbygdsprogrammet.

De övriga projekten har innehaft av andra nätverksdeltagare. ALMI och Hushållningssällskapet har varit de aktörer som de senaste åren har ägt flest projekt.

Uppföljning av RRC Gotland

Länsstyrelsen har under hösten 2004 beslutat att inte längre driva RRC Gotland. Skälet till beslutet är framförallt att om verksamheten ska fortsätta är det ansvariga för det regionala utvecklingsarbetet, tillväxtprogrammen och utvecklingsprogrammen, dvs. Gotlands Kommun som ska garantera och ansvara för verksamheten. Länsstyrelsen har fått stöd för detta i årets skrivningar i regleringsbrevet samt i villkorsbrevet för Gotlands kommun 2005. Detta tolkar Länsstyrelsen som ett tydligt resultat av styrningen med strategin jämställdhetsintegrering.

Under hösten 2004 beslutades att Länsstyrelsen Gotland som ägare av RRC Gotland skulle göra en kvalitativ uppföljning av RRC, genom intervjuer. Intervjuerna skulle genomföras med de aktörer som under åren har ingått i RRC Gotland. Uppföljningen hade två syften, dels ansåg RRC medlemmarna och Länsstyrelsen att det var viktigt att formulera en bedömning av hur det framtida arbetet skulle kunna organiseras till innehåll och form. Detta var viktigt inte minst för att RRC i styrdokument från nationellt håll lyfts fram som en viktig del i tillväxtarbetet på regional nivå. Dessutom önskade Länsstyrelsen göra ett avslut med en samlad erfarenhetsbild från nätverksdeltagarna av vad deltagandet under åren i RRC har givit.

Fokus på frågeställningarna i uppföljningen hade sin utgångspunkt i;

- centrala viktiga utgångspunkter om jämställdhet som politik samt arbetet med jämställdhetsfrågor.
- nyttan av att ha deltagit och medverkat i RRC.
- framtiden, om och hur RRC skulle kunna vara organiserat för att möta framtidens olika behov där regionalpolitik och jämställdhetspolitik möts.

Intervjuer har genomförts med samtliga nätverksdeltagare. I den mån det varit möjligt även med ansvarig chef för nätverksorganisationen. Dessutom har en kompletterande intervju genomförts med avhoppad nätverksdeltagare från tiden då nätverket arbetade under namnet Damkraft. Intervjuerna har genomförts av särskilt sakkunnig i jämställdhet på Länsstyrelsen samt av Kalle Löwenberg, som representant från Gotlands kommun. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang framföra ett tack till Kalle Löwenberg för att han avsatte tid till att genomföra delar av intervjuerna. En intervju har också genomförts av samordnaren för RRC.

Länsstyrelsen bedömning

Bedömningen som ligger till grund i denna promemoria är givetvis inte heltäckande. Ett mera omfattande och tidskrävande arbete hade behövs för att få den bilden. Promemorian ska ses i ljuset av en utgångspunkt för det fortsatta arbetet hur RRC skulle kunna organiseras i framtiden. Om svaret 1995 var RRC på frågan hur kvinnor skulle bli delaktiga och påverka den regionala utvecklingen, är det kanske inte lika självklart att svaret blir det samma tio år senare. Kanske är det så att en gammal fråga, om än så viktigt och aktuell, kräver ett nytt svar?

Redovisningen av intervjuerna kommer att ske i två steg. Först beskrivs svaren från deltagarna i intervjuerna. Därefter kommer Länsstyrelsen kommentarer och bedömning utifrån intervjuerna och nedan redovisade hänsynstagande. Slutligen föreslår Länsstyrelsen ett fyrapunktsprogram hur det fortsatta arbetet skulle kunna bedrivas samt behov som har formulerats. I helhetsbedömningen har Länsstyrelsen tagit hänsyn till;

- Intervjuerna med nätverksdeltagarna,
- Länsstyrelsens egen erfarenhet av att ha bedrivit ett RRC under många år
- Syftet med RRC i förhållande till regionalpolitiken
- Behovet av Kvinnors organisering enligt SOU 2004:59
- Länsstyrelsens uppdrag i länet att genomföra den nationella jämställdhetspolitiken

Viktiga jämställdhetsfrågor för RRC deltagarna

Deltagare i nätverket och dess organisationer har mycket olika tankar om vad jämställdhetsarbetet i den egna organisationen innebär samt vilken av jämställdhetsfrågorna som man anser att det är viktigast att fokusera på i samhället i stort. Frågor som mäns våld mot kvinnor, bryta maktstrukturer, förändra attityder och värderingar byggda på könsmaktsordningen inom företagsvärlden är exempel på tydliga maktfrågor ur ett strukturellt perspektiv som tas upp av nätverksdeltagare. En nätverksdeltagare gör en tillbaka blick och anser att just nu borde familjepolitiken sammankopplad med arbetslivspolitikerna vara den viktigaste frågan. Inte minst för att unga familjer ställs under särskild press att få arbetslivet och familjelivet att fungera.

Andra exempel som de intervjuade tar upp ligger mera på organisations- och individnivå. Områden som att synliggöra sin egen verksamhet i förhållande till andra verksamheter är ett exempel. Att kompetensutveckla sig själva i jämställdhet eller stötta andra i sina organisationer kring vad jämställdhet innebär tas också upp. Arbetet med jämställdhetsplanen i sin egen organisation enligt jämställdhetslagen samt jämställdhetsintegrering som en strategi är också aspekter på jämställdhetsfrågor som nämns som viktiga prioriterade områden.

Länsstyrelsen kommentarer och bedömning

Tydligt vid intervjuerna är att närverksdeltagarna har sitt eget personliga engagemang för jämställdhetsfrågan samtidigt som de ska förhålla sig till sin egen organisations mer eller mindre uttalade uppdrag att arbeta med jämställdhet. Många av nätverksdeltagarna har varit med i RRC under många år och påtalar både i positiv men också i negativ anda att RRC har utvecklats eller avvecklats till att gå från ett underifrånperspektiv för kvinnor och kvinnors organisering till att utvecklas för ett uppdrag där man ska påverka strukturer inom tillväxtarbetet. Någon menar att det senare ansvaret kan man inte lägga på enskilda deltagare i ett RRC, utan det uppdraget har myndigheter och där måste ansvaret krävas. Länsstyrelsen delar den uppfattningen. Tydligt är också att många av deltagarna i RRC nätverket, har suttit på personliga mandat där arbetet inom RRC av olika anledningar inte spridits ut i respektive organisation.

RRC nätverket har under hela verksamhetsåret 2004 arbetat med, men inte lyckats till fullo, med att finna former för vad och varför nätverket finns till. Länsstyrelsens bedömning är att den springande punkten till varför man inte lyckats ligger just i att nätverksorganisationerna har olika utgångspunkter för vad man anser vara viktiga jämställdhetsfrågor. En viktig uppgift för framtiden oavsett i vilken organisationsform RRC ska ersättas med blir att gemensamt definiera och legitimera vad man vill åstadkomma med jämställdhetsarbetet regionalt, utifrån den nationella politiken.

Nyttan av deltagandet i RRC

Nätverksdeltagarna uttrycker återigen blandningen av sitt eget personliga engagemang och behov av att ingå i ett mera strukturellt sammanhang. Samtliga deltagare i intervjuerna anser att nätverket har uppfyllt tre syften, mer eller mindre tydliga beroende på organisation och person. Det första syftet är att deltagarna på ett personligt plan har kunnat utbyta erfarenheter av hur det är att arbeta med jämställdhetsfrågor och i det genomgått en personlig utveckling. Det andra är att organisationen de representerar har fått utbyte av projektidéer, som inte alltför sällan har lett till projektansökningar och det tredje är att nätverket har fungerat som en informationskälla om vad som är aktuellt i länet kring jämställdhet. När det gäller det andra syftet är det endast tre nätverksdeltagare som har nämnt att tillgången till projektmedel har givit tillväxt i någon form, d.v.s. skapat arbetstillfällen eller företag för kvinnor. Endast en deltagare anser att nätverket inte gett denne något utbyte alls, förutom information om aktuella jämställdhetsfrågor i länet.

Länsstyrelsen kommentarer och bedömning

Tydligt är att RRC nätverket, varierande över tid och person har givit nätverksdeltagarna ett utbyte på många plan. Ett utbyte som de inte tror sig kunna få på någon annan plats. Den gemensamma bild som växer fram är att två av syftena, RRC som mötesplats för erfarenhetsutbyte samt tillgång till information om jämställdhet verkar vara den centrala behållningen av RRC för deltagarna i dagsläget.

Anmärkningsvärt är att få har i intervjun omtalat att tillgången till projektmedel har givit tillväxt och möjlighet till företagande och arbetstillfällen för kvinnor. Detta behöver dock inte betyda att de inte anser att detta har varit viktigt, trots att det inte nämnts tydligare vid intervju tillfället.

Uppenbarligen finns ett stort behov av att få tillgång till en bred information om vad som händer i länet i jämställdhetsfrågan, vilket Länsstyrelsen uppfattar som en positiv kraft att ta tillvara. Länsstyrelsen kommer i den mån det är möjligt att i sin kommande verksamhetsplanering ta till sig önskemålet och anstränga sig ytterligare att hitta informationskanaler.

När det gäller RRC som möjlig arena för personlig utveckling och hur man hanterar frågor som bl.a. motstånd kan Länsstyrelsen önska att nätverksdeltagarna själva, tillsammans med andra organiserar sig i formella eller informella nätverk. På så sätt kan de finna personligt stöd och utveckling. Nyligen presenterades en utredning, Kvinnors organisering, SOU 2004:59 som nu bereds inom regeringskansliet. Länsstyrelsen bevakar denna fråga och kommer så fort ett beslut är fattat av de förslag som finns i utredningen att sprida information i länet om detta.

Viktiga framtidsfrågor för RRC deltagarna

På frågeställningen där nätverksorganisationerna ska prioritera en fråga där de själva som organisation anser sig kunna påverka ojämställdheten i samhället ges en mångfacetterad bild. Att stärka kvinnors företagande och påverka andra aktörer att de ska se kvinnors företagande som en viktig tillväxtfaktor i länet nämns av många även om det uttrycks på olika sätt. Särskilt företagsamhet av unga kvinnor som bryter mansdominerad mark omnämns av flertalet. Andra menar att den totala sysselsättningen, inte minst på landsbygden oroar dem och det är där de vill satsa sina resurser.

Någon menar att de har fullt upp med att få sin egen organisation att genomsyras av att se jämställdheten som en viktig fråga och kommer att fokusera på det. Endast två nätverksdeltagare har omtalat att det är viktigt att jämställdhetsinsatser som de själva prioriterar i sin egen verksamhet med jämställdhet ska leda till att det påverkar en strukturell nivå utanför organisationen. En av dessa anser att detta kan leda till jämställdhetsintegrering, vilket måste vara målet på sikt.

Länsstyrelsen kommenterar och bedömning

Vilken viktig framtida jämställdhetsfråga att påverka är självklart svår att besvara, inte minst för att flertalet av organisationerna inte har ett formellt uppdrag att påverka samhället i stort. Den helhetsbild som dock framkommer består av en mängd bilder där mångfalden blir tydlig. De synpunkter som berör kvinnors företagsamhet, unga kvinnors entreprenörskap och innovationsmöjligheter anser Länsstyrelsen bör lyftas in direkt i, och problematiseras ytterligare i tillväxtarbetet.

En nätverksdeltagare uttrycker särskilt att de kommer att ta ytterligare ansvar för att utveckla kvinnors företagande i olika former, vilket Länsstyrelsen bedömer som positivt inte minst ur jämställdhetsintegreringssynpunkt.

Framtidens organisation

Återigen uttrycks ett starkt behov av nätverk och information om pågående jämställdhetsfrågor i länet. Kvinnor som företagare, innovatörer och entreprenörer måste ges förutsättningar att bli mera delaktiga i tillväxtarbetet. Flertalet deltagare anser att navet för att implementera frågan om kvinnors delaktighet ska garanteras av Gotlands kommun, som ansvarar för tillväxtarbetet.

De flesta har observerat att samtliga ingår som organisation i partnerskapet för tillväxtarbetet, även om det sker med annan person och ställer sig frågan varför inte jämställdhetsfrågorna, som en tillväxtframgång har varit mer aktuella inom partnerskapet. Samtliga uttrycker behov av att partnerskapet för tillväxtarbetet måste bli mer aktiva i jämställdhetsfrågorna. Någon föreslår också vad partnerskapet ska göra för att bli tydligare om vad de vill med jämställdhetsarbetet i länet. Att ge uppdrag åt aktörer att genomföra utvärderingar och uppföljningar om kvinnors företagande och förutsättningar i länet är det som föreslås. Tre uttrycker att lösningen för att synliggöra frågorna om jämställdhet och kvinnors företagande skulle kunna vara ett arbetsutskott som en del av det regionala partnerskapet, liknande det nybilade landsbygdsutskottet. Dessa tre problematiserar samtidigt risken med ett utskott där avsaknaden av implementering kan bli tydlig. Endast en intervjuad tar upp frågan om att RRC ska förbli fristående från myndigheter och istället fungera som en påtryckare till myndigheter.

Länsstyrelsen kommenterar och bedömning

På frågan om hur framtiden ska organiseras finns både en tydlig men också en otydlig bild. Detta hänger förmodligen ihop med att nätverksdeltagarna inte är överens om vad RRC Gotland är till för och vilket uppdrag man ska inrikta sitt arbete på. Det påtagliga som framgår är att alla är överens om att något annat angreppssätt än dagens form för RRC behövs. RRC har inte fungerat de senaste åren, utifrån RRC nationella syfte i styrdokument. Detta är dock inte det samma som att RRC inte har fyllt någon funktion, vilket tydliggörs i andra frågor ovan.

Några blir i denna frågeställning återigen tydliga med att det nationella syfte som finns i styrdokument gällande RRC inte ens är möjligt att genomföra. Det ansvaret åvilar

institutioner och myndigheter och ska inte ligga i en sidordnad verksamhet i form av ett RRC oavsett i vilken modell det bedrivs. Länsstyrelsen delar denna uppfattning.

Det märkbara är att alla deltagare utom en påtalar vikten av att arbeta med det som egentligen var RRC:s inriktning från början, d.v.s. att stötta olika former kvinnors företagande både på en strategisk nivå, t ex i partnerskapet i tillväxtarbetet men också rent operativt med handledning i tex. marknadsföring eller andra insatser. När det gäller den strategiska insatsen kring denna fråga är Länsstyrelsen bedömning att detta måste lyftas in tydligare i tillväxtarbetet och partnerskapet.

Slutligen någon kommentar kring huruvida RRC ska vara integrerad i en ordinarie verksamhet eller vara helt fristående utanför institutioner. Detta är en frågeställning som uppmärksammats i den senaste nationella utvärderingen av RRC verksamhet som genomförts av NUTEK. Resultatet från den utvärderingen visar på en splittring nationellt bland LRC och RRC mellan dessa två förhållningssätt. Utvärderingen visar att ca 30% önskar vara fristående från befintlig myndighet eller kommun.

Slutsats i ett fyrapunktsprogram

- RRC ersätts i sin nuvarande form till att ingå som en del i det ordinarie tillväxtarbetet inom det regionala partnerskapet. De aktörer som under åren ingått i RRC Gotland vill i stor utsträckning verka inom ordinarie strukturer, dvs de olika partnerskap som finns för tillväxtarbetet. Detta förutsätter dock att de frågor som RRC har arbetat med lyfts in som en aktiv del i tillväxtarbetet.
- De ämnen som tar upp olika frågeställningar och villkor kring kvinnors företagande, entreprenörskap och möjlighet till innovationer måste implementeras i tillväxtarbetet på ett tydligare sätt och finnas med i det regionala tillväxtarbetet.
- Länsstyrelsen kommer i den mån det är möjligt ta ett ökat ansvar för att sprida kunskap om pågående jämställdhetsarbete i länet. Formerna kan komma att se olika ut beroende på målgrupp.
- Ett behov finns för kvinnor att organisera sig i sig. I vilken form och med vilket innehåll måste kvinnorna själva formulera utifrån ett underifrånperspektiv. Möjligheten finns att bilda lokala informella nätverk men även lokala RC i föreningsform utifrån teman/intresse. Dagens kriterier för att kunna söka basfinansiering och projektmedel av NUTEK är att Resurscentrum för kvinnor verkar för att olika samhällsaktörer effektivt samverkar i syfte att jämställdhetsperspektivet integreras i regional och lokal samhällsutveckling. Samt generella kriterier för Lokalt resurscentrum, enligt Nutek, Att det finns legitimitet dvs.
  1. Förankring hos kvinnorna i kommunen via lokalt resurscentrum och/eller nätverk
  2. Förankring i kommunen och eller Länsstyrelsen/Samverkansorgan/Självstyrelseorgan
  3. Samverkan med övriga aktörer i kommunen
  4. Gemensamt för RRC och LRC:
  5. Att det finns ansvarig kontaktperson med namn, adress, telefon, lokal med angivna öppettider
  6. Att det finns verksamhetsplanering, uppföljning och årsredovisning

7. Att kontaktpersonen/utvecklingsledaren är uppkopplad på Internet och har e-postadress.